

Asia: VN/24196/2023

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Työperäistä hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Mietinnössä esitetään, että kiskonnantapaista työsyrintää koskeva rikossäännös korvattaisiin uudella säännöksellä, jonka nimike olisi kiskonta työelämässä. Lisäksi esitetään, että uutena rikoksena säädettäisiin rangaistavaksi törkeä kiskonta työelämässä. Pidän esitystä kannatettavana.

Esitys selkiyttäisi sääntelyä useammassakin suhteessa. Ensinnäkin perusmuotoisesta säännöksestä poistuisi syrjintäelementti, joka on nykyisen sääntelyn aikana aiheuttanut jossain määrin tulkinnallisia ja näytöllisiä haasteita. Keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi nousisi näin ollen työntekijän hyväksikäyttö itsessään riippumatta siitä, liittyykö tilanteeseen syrjintää. Sääntelyä selkiyttävä vaikutus on myös sillä, että vakavimmat hyväksikäyttöteot esitetään säädettäväksi rangaistavaksi törkeänä kiskontana työelämässä. Vaikka vakavampiin hyväksikäyttötapauksiin on voitu soveltaa törkeää kiskontaa (RL 36:6) koskevaa säännöstä, ei ole sääntelyn selkeyden kannalta optimaalista, että vakavampiin työelämän hyväksikäyttötapauksiin sovelletaan työrikossääntelyn sijaan kiskontaa koskevaa yleissääntelyä. Onkin oletettavaa, että kvalifiointiperusteiden täyttyminen tulee todennäköisemmin arvioitavaksi, jos vakavimmat teot säädetään esityksen mukaisesti rangaistavaksi työrikosluvussa törkeänä kiskontana työelämässä. Myös esitutinnan ja rikosprosessin (mm. syytesidonnaisuuden) kannalta on epäilemättä eduksi, että kyse on nimenomaan kiskonnin työelämässä perustekomuodon varaan rakentuvasta törkeästä tekomuodosta, eikä toisen, tunnusmerkistöltään osin erilaisen, rikoksen törkeästä tekomuodosta.

Sääntelyn soveltamisen kannalta on perusteltua, että esitetyissä säännöksissä hyödynnetään soveltuvien osin nykyisissä kiskonnantapaista työsyrintää, kiskontaa ja törkeää kiskontaa koskevissa säännöksissä käytettyjä tunnusmerkistötekijöitä, jolloin voimassa olevaa sääntelyä koskevat tulkintakannanotot ja oikeuskäytäntö ovat monilta osin hyödynnettävissä uutta sääntelyä sovellettaessa. Kyseenalaistan kuitenkin sen, kuinka perusteltua on ottaa uuteen säännökseen kiskontasäännöksen mukainen, jossain määrin vanhahtava ilmaisu, ”...edustaa itselleen tai toiselle taloudellista etua...”. Pitäisin selkeämpänä ja yleiskielen näkökulmasta ymmärrettävämpänä useissa

muissa säännöksissä käytettyä muotoilua ”hankkiakseen” (... joka käyttää hyväksi ... hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista etua...). Toiminnan luonne huomioon ottaen muotoilun sisältämä korotettu tahallisuusvaatimus tuskin merkittävästi nostaisi näyttökynnystä esitettyyn muotoiluun verrattuna.

Kuten mietinnössä on useaan otteeseen todettu, sääntely on osittain päällekkäistä ihmiskauppasääntelyn kanssa. Onkin perusteltua, että rikosoikeudellinen sääntely riittävässä määrin kattaa eri asteiset työelämään liittyvät hyväksikäytön muodot. Erityisen ilmeistä päällekkäisyys on esitetyn törkeää kiskontaa työelämässä koskevan säännöksen kolmannen kvalifointiperusteen (”rikosentekijä käyttää häikäilemättömästi hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa”) kohdalla. Toisen heikkouden tai muun turvattoman tilan häikäilemätön hyväksikäyttö viittaa vahvasti toimintaan, jota tulisi arvioida ihmiskauppana. Viitataan tässä yhteydessä hallituksen esitykseen HE 103/2014 vp), jossa esitettiin paritussäännöksistä poistettavaksi eräitä ihmiskauppaan viitanneita tunnusmerkkejä sen korostamiseksi, että ”vakavimmat ja paheksuttavimmat toisen henkilön harjoittamaa prostituutiota koskevat teot tulee katsoa nimenomaan ihmiskaupparikoksiksi...”. (HE 103/2014 vp, s. 49–50.) Tämä näkökohta on syytä huomioida myös tämän lakiesityksen kohdalla etenkin erityisen heikkouden tai muun turvattoman tilan häikäilemätöntä hyväksikäyttöä koskevaa kvalifointiperustetta arvioitaessa.

Pidän perusteltuina esitettyjä oikeushenkilön rangaistusvastuuta ja liiketoimintakieltoa koskevia muutoksia ottaen huomioon, että kyseessä olevan kaltaisia rikoksia tehdään usein nimenomaan oikeushenkilöiden harjoittaman liiketoiminnan yhteydessä.

Minna Kimpimäki
Lapin yliopisto